

ПРОФЕСОР ЗОЯ МАКСИМІВНА ЛЯШКЕВИЧ (до 90-річчя від дня народження)

Четвертого квітня 2022 року відзначила славу ювілейну дату — 90-річчя від дня народження Зоя Максимівна Ляшкевич — знана українська учена у галузі петрології, мінералогії і геохімії магматичних формацій, доктор геолого-мінералогічних наук, професор, завідувач лабораторії ендегенних процесів нафтогазоносних провінцій при відділі геології нафти і газу, провідний науковий співробітник відділу геології Карпат, багатолітній працівник Інституту геології і геохімії горючих копалин НАН України.

Життєва дорога майбутнього науковця розпочалась у далекому Сибіру, у с. Соловйовськ Борзенського району Читинської області. Неозорі простори сибірського краю викликали любов до професії геолога й стали причиною того, що Зоя вступила на геологічний факультет Львівського державного університету (ЛДУ) імені Івана Франка (нині Львівський національний університет

імені Івана Франка), який закінчила 1954 р. за спеціальністю "геологія". Надалі упродовж 1954—1957 рр. навчалась в аспірантурі на кафедрі петрографії за наукового керівництва майбутнього академіка, на той час професора Володимира Соболева.

Саме тоді, під час навчання в університеті та аспірантурі, вона здобула високу теоретичну підготовку та вміння застосовувати у практиці різні способи дослідження конкретних геологічних об'єктів, нові методики та методичні прийоми, що дало їй змогу отримати згодом вагомі фундаментальні результати з вивчення магматогенних процесів, насамперед їхньої ролі у формуванні нафтогазоносних комплексів України, передбачити й обґрунтувати можливості петрографічних методів під час визначення перспектив нафтогазоносності.

Свій трудовий, викладацький і науковий шлях Зоя Максимівна розпочала на геологічному факультеті ЛДУ імені Івана Франка 1958 року на посаді асистента кафедри петрографії, де у 1958—1960 рр. проводила практичні заняття з фізичної хімії, основ петрографії та кристалооптики.

Вже з 1960 року вона працює в Інституті геології корисних копалин АН УРСР (нині Інститут геології і геохімії горючих копалин (ІГГГК) НАН України) на посаді старшого наукового співробітника. У 1967—1968 рр. перебувала у зарубіжному науковому відрядженні, викладаючи курс петрографії у Політехнічному Інституті м. Конакрі (Гвінея).

Новий етап її наукової і науково-організаційної діяльності пов'язаний із заснуванням нею 1988 р., за підтримки тодішнього

директора ІГГК АН УРСР академіка Володимира Юхимовича Забігайла, лабораторії ендегенних процесів нафтогазоносних провінцій при відділі геології нафти і газу, яку вона очолювала до 1997 р. Потому Зоя Ляшкевич стала провідним науковим співробітником відділу геології Карпат.

Визначальна риса наукових новацій професора Зої Ляшкевич — започаткування системних досліджень ендегенних процесів нафтогазоносних провінцій України: Дніпровсько-Донецької, Карпатської й Причорноморсько-Кримської.

Зокрема, розпочавши дослідження із встановлення впливу високотемпературних флюїдів на процеси заміщення порід уздовж глибинних розломів у метасоматитах Східного Приазов'я, вона, за найновішими даними стосовно магматизму, обґрунтувала епіконтинентальний палеорифтовий характер Дніпровсько-Донецької провінції. Вагомим виявився її внесок у вивчення нетрадиційних об'єктів нафтогазоносності регіону: вулканітів девону та зон звітрявання і заміщення порід кристалічного фундаменту Дніпровсько-Донецької западини.

Для Карпатського регіону Зоя Ляшкевич уперше підрахувала інтенсивність неогенового вулканізму Українських Карпат та ідентифікувала його з вулканічною активністю Паннонської западини, яка в середині — кінці міоцену затухає, а центри переважно андезитового вулканізму зміщуються у межі Вигорлат-Гутинського і Келіман-Харгітського хребтів. Розроблена нею схема послідовності альпійського магматизму та геодинамічних режимів у межах Панкардії: серединно-океанічні хребти — океанічні пасивні рифти — океанічні острови — зони колізії — гарячі точки континентів загалом відповідає подіям активних зон Землі. Водночас з урахуванням геодинамічних чинників вона оцінила перспективи нафтогазоносності Карпатського регіону.

Узагальнення й аналіз непересічних даних щодо петрохімічних особливостей мезозойських магматичних порід Криму дали змогу Зої Ляшкевич дійти висновку, що магматизм Рівнинного Криму, так само, як і Гірського, проявився за умов активної континентальної окраїни андійського типу, а Ломоносов-

ський хребет є фрагментом палеоострівної дуги, що дуже важливо для визначення перспектив нафтогазоносності Причорноморсько-Кримського регіону.

Широкий спектр фундаментальних і прикладних питань петрології, мінералогії, геохімії магматогенних і метасоматичних процесів та продуктів їхнього прояву, з'ясування яких завжди перебувало в центрі уваги Зої Ляшкевич та її учнів і колег, висвітлено у творчому доробку ученої, що складає понад 200 опублікованих наукових праць, зокрема вісім монографій.

Логічним підсумком становлення Зої Ляшкевич як ученої став захист кандидатської дисертації на тему "Петрографія щелочних масивов западної частини Алайського хребта" (1961) та, особливо, докторської — "Вулканізм епіконтинентальних рифтов фанерозоя (на прикладі Дніпровсько-Донецької впадини)" (1984).

Отже, професором Зоєю Ляшкевич розвинуто фундаментальні і прикладні уявлення про глибинні перетворення літосфери у межах земної кори, вперше створено петролого-геодинамічні моделі й охарактеризовано тектоно-магматогенну еволюцію і геодинаміку Дніпровсько-Донецької западини, Українських Карпат і Північного Причорномор'я. З урахуванням ендегенних процесів вона здійснила науковий прогноз нафтогазоносності й рудоносності глибоких горизонтів, основу якого складають достовірні петролого-геохімічні критерії пошуків та оцінки вуглеводневої і металевих сировини у нафтогазоносних областях України. І цей її високий науковий рівень належно оцінено геологічною спільнотою України та Радянського Союзу, а також держав, які постали після його розпаду.

Зоя Ляшкевич — активний учасник засідань магматичного комітету Карпатсько-Балканської геологічної асоціації (1987—1989), член Петрографічного комітету України, виконавець у 1996—1999 рр. міжнародного проекту "Європроба".

Вона була членом спеціалізованої вченої ради з захисту кандидатських і докторських дисертацій в ІГГК НАН України, успішно працювала у складі редколегії журналу "Геодинаміка", опонувала численні дисертації,

рецензувала монографії, збірники наукових праць, наукові статті, брала активну участь у роботі багатьох наукових конференцій різного рівня, на яких гідно представляла досягнення української геологічної науки.

Значних зусиль докладала учена і педагог до виховання фахової зміни. Про це свідчить удостоєння її відзнаки НАН України "За підготовку наукової зміни". За її наукового керівництва захищено п'ять кандидатських дисертацій.

З нагоди знаменного ювілею професора Зої Максимівни Ляшкевич геологічна науко-

ва спільнота віддає належне їй не лише як знаному ученому і педагогу, але й добрій і порядній людині, засилає теплі віншування й щирі побажання доброго здоров'я і гараздів у достатку й любові рідних та близьких, пошанівці друзів і колег.

З роси та води Вам, дорога Зоє Максимівно! Многая і блага я літа на неозорій життєвій ниві!

*І.М. НАУМКО,
А.В. ПОБЕРЕЖСЬКИЙ, О.О. СТУПКА*

Надійшла 30.09.2022